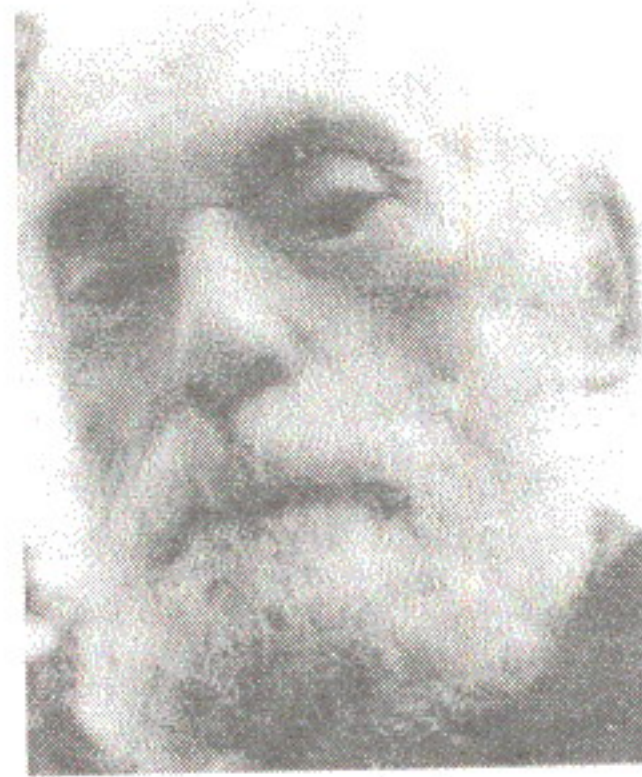

NICOLAE STEINHARDT

Lecția Maramureșului

Desfid pe oricine – drumeț, turist ori trecător – a cunoscut Maramureșul să găsească fie și un strop de ridicul în propunerea deputatului Laurian, prezentată adunării constituante din 1866, atunci când s-a discutat despre titlurile nobiliare. Laurian ceruse ca tot românul să fie socotit prinț.

Locuitorii Maramureșului (cuprinzând și cele două mărci, sudică și vestică ale matcăi: Țara Lăpușului și Țara Oașului) îi dau deplină dreptate și alungă orice umbră de grandilocvență din paradoxala-i sugestie. A! Cât de cuviincios, de curtenitor și de nezořit i se vorbește oaspetelui acelor meleaguri, desigur nu excentrice sau pretențioase, nobile și prea puțin profane, însă, da. Căci Maramureșul, neîndoios, nu e numai o expresie geografică, numele purtat de una din cele mai pitorești, mai atrăgătoare și mai frumoase regiuni ale țării. Nu e numai ținutul cu absolut originale și supraabundent dăruite cu grație construcții din această parte a Europei. E un spațiu “special”, osebuit parcă de întinderile plane ori în pantă ale pământului, un spațiu unde pulsează sau mocnește ceva neizbitor, însă deîndată perceptibil inimii și cugetului și sensibilității, cum ar fi -mă refer la ce știu – cartierul Notting Hill din Londra (slăvit de C. K. Chesterton), ori insula Saint Louise a Parisului, iubită de Paul Fort, ori Bărăganul lui Odobescu, ori Suceava lui Ștefan cel Mare, ori Cetățuia Sighișoarei.

Maramureșul e un simbol, e o chintesență, un semn, un recapitulator sub care se ascunde -poate mai intens și mai insidios decât sub altele – sufletul românesc în forma lui cea mai loială – ademenitoare și mai elevată. Elevată nu în sens pilduitor, solemn, livresc, oficios. Dimpotrivă: elevată, adică simplă, curată, liberă de orice adaosuri, scorii, afecțiuni și găтели de iarmaroc, ori de protocol. Nici urmă de onctuoasă cucernicie dulceagă, de ipocrite salamalecuri, de forțate zâmbete negustorești, decorative. Acolo nu-i nimic “de gata”, totul e limpede și proaspăt, netrecut prin salicit ori clor, limpede și proaspăt ca apa care țâșnește din munții străjuitori ai drumurilor croite de-a lungul Mării, Cavnicului și Izei.

Păstorii, muntenii și țărani aceia, în chiar ființa lor și felul lor de a fi, sunt – prin semeția și splendoarea portului, prin vorbirea lor nealterată de vreo influență din afară, prin calmul atitudinii și mersului, printr-o egalitate de umoare solid rezistentă la orice împunsături și atățări ale “nervilor”, vicleniei, neastâmpărului, pizmei și oboselii, prin absența din căutarea ochilor, a spaimei, ploconirii sau dorului de zădărnicii, printr-o smerenie care, deși foarte sinceră, se împacă de minune cu demnitatea – cu adevărat prinț și senior, dovadă vie și hotărâtoare a vechimii și cumsecădeniei unui popor născut și trăit în locuri de blândețe a climei, de mărinimie a solului, de cumpătare a mediului psihic. Pe fondul verde al adâncilor păduri, bivolii negri și turmele albe de oi statornicesc psihofizice pete de contrast subtil cântărit.

În autobuzele locale e uneori aglomerație, însă nu-i cu supărare niciodată și-i posibil că pe acela care în loc de a vorbi frumos ar rosti cuvinte necuviincioase l-ar țipa pe dată afară.

Au fost și aici, firește, din belșug, dureri, neazuri și greutăți, nedreptăți și împilări, cotropiri și vrăjmășii; viața, de-alungul veacurilor, nu s-a desfășurat în condiții de paradis artificial. Dar istoria, mai milostivă decât în alte colțuri ale teritoriului românesc, i-a ferit pe oameni în această “vaeră”, de un prea strălucitor contact cu degradante contingente și sfâșietor de slute și patogene urgii. N-au rămas urme de mâl turcesc, cu servituți levantine, de virulent iscusite chițibușuri, manevre și

Ascute ovăz la câini.

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicărlău, 2002

1117

Maică, de-oi zăcé de dor
Nu mă duce la doftor -
Lasă-mă pe pat să mor;
Maică, de-oi zăcé de drag
Nu-m aduce nici un leac -
Lasă-mă pe pat să zac.
Nu-m aduce doftoru -
Lasă-mă să-m trag doru,
Nu-m aduce potica -
Lasă-mă să-m trag jelea.

Colecția MARIA MOCIRAN, Săliștea de Sus, 2002

1118

Să vie vară, la vară,
Să mă duc în munte iară,
S-aud brazii vâjăind,
Pe badea-n frunză zicând,
El să zică, eu să trag',
Să ne treacă de năcaz,
El să tragă, eu să zic,
Să ne treacă de urît.

Colecția DUMITRU RUSU, Cufoaia,
De la Zamfira Latiș, 32 ani, 1974.

1119

Din pătuț până-n gârduț
Tată fata c-on drăguț,
Numa eu, mamă, cu tri,
Nu știu ce să fac cu ii.
Unu l-oi mâna la moară -
Ptice ptiatra și-l omoară;
Unu l-oi mâna la vie -
Ptice frunza și nu vie.
Care l-am avut mai drag
Tăt l-am pus și l-am mânat,
Tăt la târg, la Șintereag
Ca mie să-m târguiască
Un scul de mătasă neagră.
El mie mi-o poruncit
Că mătasă n-o aflat,
Numa-o fată de-Mpărat
Și s-o dus și s-o luat
Și-napoi mi-o poruncit
Pe tri spice de săcară
Să mă duc că el se-nsoară.
Io napoi i-am poruncit
Pe tri spice de ovăș
Să se-nsoare bucuros.
El napoi mi-o poruncit
Pe tri pene de păun
Să mă duc să mi-l cunun.
Hei, mămuică, ce să fac,
Cununa-l-oi, blăstăma-l-oi?
- Tu, fiică, nu fii neună,
De te du și ți-l cunună!
Când a fi pe mneazănoapte
Fina să tragă de moarte,
Când a fi pân cântători
Fina fie-n scăldători.

Colecția DUMITRU RUSU, Cufoaia,
De la Zamfira Latiș, 32 ani, 1974

1120

Am avut un drăguț drag,
Mi l-am pus pană la steag,
Eu l-am pus, eu l-am luat
Și-n târguț mi l-am mânat
Tăt să-mi ieie-o bumbușcuță
Mie, ca l-a lui drăguță.
El în târg când o sosît
Nemnică n-o târguit,
Cum o mârș o credințit;
Bumbușcă nu mi-o luat -
Cum o mârș, s-o și-nsurat
Și mie mi-o poruncit
Pe tri stice de săcară
Să mă duc că el se-nsoară.
Io, napoi i-am poruncit
Pe tri stice de ovăz:
Însoară-te bucuros.
El, napoi mi-o poruncit
Pe fruzuca ce(a) de-alun
Să mă duc să mi-l cunun.
Io, napoi i-am poruncit
Pe fruzuca ce(a) de stin
Că mie nu-m trebe hin.
Mămuca din grai grăie:
- De te du și țî-l cunună
Și-ntină cui i-ntina,
Tăt i-ntină hină-ta
C-on pahar, două de vin
Și cu unu de verin:
Cum a be a și muri,
Cu hinu bine-i trăi.

Colectia DUMITRU RUSU, Cupșeni
De la Maria Pintea, 59 ani, 1974.

1121

Dă-mă, mamă, după drag
Lasă-l la focu iosag,
Nu mă da după bătrân
C-a mere zîua la fân,
Sara vine suduin(d),
Eu i pun cina pe masă -
El mă suduié pân casă,
Aștern patu să se culce -
El mă suduié de cruce.
Da' săracu tinerelu
El mere zîua la fân -
Sara vine șuierân(d),
Eu i pun cina pe masă -
El mă înhaie pân casă,
Aștern patu să se culce -
El își cere gură dulce.

Colectia DUMITRU RUSU, Cufoaia.
De la Ioan Latiș, 45 ani, 1974.

1122

Pasăre-n cântălărie,
Am drăguț - la masă scrie,
Tăt a scrie ș-a-nvăța,
Dacă-a vini, m-a lua.
De nu m-a lua pe mine

tertipuri; n-au suflat dinspre stepe vânturi atotpustiitoare; interesul n-a avut
frecvente prilejuri de a-și pune fesul pe cap.

E ușor perceptibilă o atmosferă senină, de legitimitate, de stăpânire de sine și de
nepredispoziție pentru autocompătămire; care prevalează, îmbie și reduce lucrurile
la propozițiile drepte chibzuințe și le adăpostește sub pavăza înțelepciunii.
Așesările sunt modeste, deși mereu însoțite de grija pentru frumos, considerat nu
mai puțin necesar vieții și sănătății decât utilul și funcționalul. Casele și porțile
(sculptate ori cel puțin meșterite), lemnul și piatra (mai puțină) spun facerea
răbdătoare a mâinilor omenești, pâlărițele de paie manifestă salutarea ghidușie,
parametru și ea al unei existențe echilibrate, iar așezămintele de cult și de cultură
vestesc și proclamă pentru vecie nepotolita nevoie a omului de a se îmbunătăți și
înălța. Bisericele, mai toate din lemn, își proiectează turlile, cu îndrăzneală, în
văzduh, se avântă mai sus decât oriunde altundeva, pe cuprinsul țării; grațioase și
netemătoare, rostesc psalmii bucuriei de a trăi, de a cunoaște că ființa omenească e
ceva cu totul fără de pereche în cosmos, de a slăvi spiritul de jertfă, iubirea de
semeni și natură, de a exprima recunoștința datorată puterilor izvoditoare de
bunătate, nevrajă, liniște și milă. Svelta măreață turlă de la Șurdești, ca și micuța
mănăstire de la Rohia, bunăoară, exemplifică analogic și în chipul cel mai sesizabil
duhul unui tărâm în care virtuțile poporului se vădesc și ferm și neostentativ pentru
că sunt perfect autentice, neamestecate, originale...

Maramureșul tot e de fapt o taină, acea oglindă fermecată capabilă a reda însușirile
de bază ale neamului - dârzenia, neîngâmfarea, toleranța, puterea de a ierta,
ospitalitatea, buna cuviință - de a le murmura în reci ape curgătoare, cucerite și ele,
zice-s-ar, de sfioasa noblețe a imaginilor dăruite fluidității lor. Oare nu aici glia și
cerul, codrii și râurile, satele și schiturile par a glăsui cu putere (deopotrivă cu
blândețea gesturilor și măsura graiului): veniți la noi, toți cei copleșiți de greșeli,
iluzii pierdute, păreri de rău și muștrări de conștiință și - de nu va fi venirea
voastră din interes și cu fățarnicie - noi vă vom da odihnă, despovărare și nădejde.
În vasta poiană cu perspectivă până spre munții Făgetului și Țibleșului și parcă
spre infinit, denumită Lighet, din apropiere de Rohia, își caută adesea inspirația un
poet care-i fiu drept al acelor văi. L-am numit pe Ioan Alexandru, autorul Imnelor.
Călătorului căruia îi este dat a pătrunde în Lighet i se dezvăluie cum nu se poate
mai precis că altceva decât imne, aici, nu putea scrie. Totul domnește într-o podoabă
pe acest "munte magic" al românismului, iar sufletul omului de la sine e porrit a
da glas - cu sau fără pricepere - unor imne de bucurie, de slavă, de adorare a
luminii și păcii. Spectacolul e și de tărie, o tărie combinată cu ogoirea, cu ceva din
fălnicia și singurătatea zimbrului, simbol nu fără tâlc al voievodatului acestuia,
dascăl a multe lecții de folos, și în primul rând al lecției esențiale: dragostea de
viață, o viață păstrată la scară omenească.

(ATENEU, revistă de cultură, nr. 9, sept. 1992)

A Lesson from the Maramureș

I dare anyone, be he traveller, tourist or passer-by who has ever been to the
Maramureș to find a jot of nonsense in the proposal made by deputy Laurian, and
presented to the constituency meeting of 1866, when the subject of noble titles
came under discussion. Laurian said that every Romanian should be given the title
of prince.

The people who live in Maramureș (including those two question marks, south and
west of the river bed: Țara Lăpușului and Țara Oașului) would give him full
permission to make such a grandiloquent and paradoxical statement. Oh, how
courteously and politely and "nezorit" the guest speaks about those areas, and
certainly without pretentiousness, excentricity, nobile and not at all profane. For
Maramureș, undoubtedly, is not simply a geographical point but one of the most
picturesque, attractive and beautiful regions in the country. It is not only a land
blessed with absolutely original buildings for this part of Europe. It is an entirely
special space, embracing wide expanses of plain and hills, a space where
something extraordinary pulses or smoulders but is also perceptible in the hearts
and thoughts and sensibilities; something like - as far as I know - Notting Hill was
for G. K. Chesterton, or the Ile Ste. Louise in Paris for Paul Fort, or the Baragan

Ce mere prin pod

Și nu bontănește?

(/munj)

Plains for Odobescu, or Suceava for Stephen the Great, or the citadel of Sighișoara. The Maramureș is a symbol, a quintessence, a sign which encapsulates - perhaps more intensely and more insidiously than anywhere else - the Romanian soul in its most loyal form, which is alluring and elevated at the same time. I do not mean elevated in the usual sense of solemn, bookish and officious, but in its purest sense, raised above unnecessary baggage, affectations and protocol, in other words absolutely natural. The Maramureș has produced a people that have no trace of unctuousness, hypocrisy or falsity. There, everything is fresh and open, and clean, clear water untouched by chlorine tumbles down from the "guarding" (can't think of a better word) mountains to the rivers of Mara, Cavnic and Iza. Through the "sermetia" and splendour of their clothes, their unaffected way of speaking, their calm attitudes and gait, their serene and solid humour, their lack of cunning and of neuroses, the shepherds, mountain people and small-holders are a proof of their prince-like dignity in their very being and way of living. This is the result of being born and raised in a place which is unforgettably beautiful, a place where there is room to spread their minds in peace. In the deep green depths of the forests, black bison and herds of white sheep maintain a constant but subtly-weighted psychophysical balance.

If the local buses are sometimes crowded no-one gets angry and it is possible that anyone who lost their temper would be thrown out.

The Maramureș is no artificial paradise. Life has been hard here with plenty of troubles and injustices for people cope with, and they have been ground down, invaded and maligned. "But history, more forgiving here than in other corners of the Romania, has wounded people in this 'lament' from a too brilliant contact with degrading contingencies and rending ugliness and pathogenic wrath." ?! No remains of Turkish silt, with its levantine servitude, of virulent clever pettifoggers, manouvres and tricks. The all-devouring steppe winds have not blown across these mountains and people here have not often had to wear the fez.

It is easy to appreciate the atmosphere of self-respect, self-reliance and the reluctance to give way to self-pity which prevails, reducing things to their correct proportions, encouraging wisdom and shielding the mind. The houses are modest but often beautifully looked after considering the basic needs of human survival. The houses and monumental gates which are sculpted or at the very least crafted, the woodwork and stone (although this is rare), speak eloquently of the patience that went into their creation. The little straw (and woodchip!) hats worn by the men look like a jokey salutation, in itself a sign of the wearer's equilibrium. The places where they worship emphasise yet again that the Moroșeni live their whole lives in the hope of elevating themselves to a higher plane and making themselves better people. Their churches, most of them timber, have gracious towers which soar into the air, taller than anywhere else, proclaiming a sense of the joy of life and singing psalms of glory to the heavens. These daring towers tell us that man is without compare in the universe; they glorify the spirit of sacrifice, of neighbourly love and of nature; they express recognition of the power that comes from goodness, "nevrajba", peace and kindness. The slim tower of Șurdești and the little monastery of Rohia are perfect examples of this peasant spirit, in which the virtues of the people shine out so firmly and unostentatiously because they are perfectly authentic, uncontaminated and original.

The Maramureș is a mystery; like an enchanted mirror it is capable of showing us deep down who we really are - our firmness, our "neingamfarea", tolerance, readiness to forgive, our hospitality and decency. The quality of this place with its wonderful land and open skies, its woods and rivers, its villages and sketes that radiate strength (along with the people's own natural demeanour and pleasing rhythms of speech), these are all reasons why the Maramureș has the power to heal the wounds of others: we can offer rest and hope to everyone.

In the huge meadow near Rohia called Ligheo which looks out onto the Făget and Țibleș mountains, and seems to go on forever, a poet once found inspiration. He was a true son of these valleys and his name was Alexandru, the author of the Hymns. To the traveller who is lucky enough to penetrate Ligheo it will become clear that Hymns are the only words that can do it justice. In this jewel of a place the spirit of man cannot help but give voice to joy, glorifying in the light and peace. The sight is so powerful, consisting of such soothing quietness and something of the bison's distant dignity, a symbol not without "tilc" for this ancient principality, and a teacher of many useful lessons but primarily that it is good to love life, but a life that is lived on the human scale.

Traducere: CAROLINE JULER

Asta-i trasă de urechi (păr).

Colectia SIMONA și ALEXA GAVRIL BĂLE, Fișcuș, 2002.

M-oi duce din jos de moară
Ș-oi lua obsâgă-n poală
Ș-oi da la badea să moară,
Or să moară, or să ptieie,
Or să vină să mă ieie,
Și atâta l-oi vrăji
Până când l-oi omorî.

Colectia DUMITRU RUSU, Cufoana.
De la Zamfira Latiș, 32 ani, 1974.

1123

Măi bade cu cușmă neagră
Du-mă-n lume de ți-s dragă;
De ți-a hi urât cu mine
Fă-mă brâu pe lângă tine,
De ți-a hi urât cu brâu
Fă-mă pană de safiu,
De ți-a hi urât cu pană
Fă-mă lumnină de ceară,
Bade, unde-i însăra
Eu mândru ți-oi lumnina,
Oamenii te-or întreba:
- Ce lumnină-i aiasta?
- Asta-i lumnină de său,
Drăguță din satu meu,
Asta-i lumnină de ceară,
Drăguță din a me țară.

Colectia DUMITRU RUSU, Cufoana.
De la Zamfira Latiș, 32 ani, 1974.

1124

Văd pe badea trecând râu -
Îi cunosc calu și frâu;
Calu-i sur,
Badea-i fudul,
Blăstăma-l-aș, nu mă-ndur.
Da' eu numa-atâta-oi zice:
Badea de pe cal să ptice,
Cuțitu din teacă-i saie
La inimă râu să-l taie,
Sângele să se pornească,
Nimenea să nu-l oprească
Numa luna și tri stele
Și cornu năfrământii mele,
Numa luna și o ste,
Cornu de la zadia mé.

Colectia DUMITRU RUSU, Cufoana.
De la Maria Cosma, 62 ani, 1974.

1125

Ieși, măi mândră, până-n prag,
De ți-am fost odată drag,
Ieși, mândră, până-n prăguț,
De ți-am fost cândva drăguț.

Colectia DUMITRU RUSU, Cufoana.
De la Pavel Petreșuș, 35 ani, 1974.

1126

Na, mândră, inelele
Și le dă la cine-i vre
Cu mine vorbă n-avé;